

Psykososiaalisten palvelujen kokonaisuutta selvittävä työryhmä

Raportti

1. Toimeksianto ja työryhmä

Kaupunginjohtaja asetti psykososiaalisten palvelujen kehittämistyöryhmän (kaupunginjohtajan päätös 9.12.2009 § 274, Dno15228-2009 (015)). Työryhmän tehtävänä on selkiyttää psykososiaalisten palvelujen kokonaisuus ja valmistella tarpeelliset henkilöstösiirrot niin, että mahdollinen keskitetty toiminta voisi alkaa 1.8.2010.

Työryhmän toimeksiannossa todettiin, että ”sosiaali- ja terveystoimen yhdistämisen yhteydessä psykososiaalisia palveluja tuottavat yksiköt koottiin yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi kuntoutumispalvelujen tulosalueelle. Psykososiaalisen kuntoutuksen tehtävänä on tuottaa sosiaali- ja terveyslainsäädännön alaisia lääketieteellisiä ja psykososiaalisia palveluja turkulaisille.

Psykososiaalisen kuntoutuksen tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat olleet terveysasemat, äitiys- ja lastenneuvolat, päivähoito ja erityis päivähoito, opetustoimi, ammatillinen opetus, vammaispalvelut, sosiaalityö, lastensuojelu, lasten ja nuorten psykiatriset poliklinikat, lastenneurologinen yksikkö, aikuispsykiatria, TYKS ja kaupunginsairaala, lasten ja nuorten poliklinikka, työterveyshuolto ja päihdehuolto. Kyse on siis varsin moninaisesta toimintakokonaisuudesta, jonka koordinoimiseksi on ollut välttämätöntä nimetä poikkiallinnollinen kehittämistyöryhmä, johon tulee edustus sosiaali- ja terveystoimen lisäksi myös opetustoimesta ja ammatti-instituutista.” Tehty selvitys ei aiheuttanut jatkotoimia 2011 vaan asia jäi odottamaan mm. oppilashuoltolain valmistumista, joka hyväksyttiin joulukuussa 2013 ja joka tuli voimaan 1.8. 2014.

Toimialajohtajat Riitta Liuksa ja Timo Jalonen esittivät maaliskuussa 2014, että asiaa selvitettäisiin nyt uudestaan.

Psykososiaalisia palveluja tuottaa vuonna 2014 hyvinvointitoimialalla kuntoutumispalvelujen tulosalueella psykososiaalisen kuntoutuksen yksikkö, johon on yhdistetty psykologiyksikön ja kasvatus- ja perheneuvolan palvelut. Psykososiaalisen kuntoutuksen tehtävänä on tuottaa sosiaali- ja terveyslainsäädännön alaisia lääketieteellisiä ja psykososiaalisia palveluja turkulaisille. Sivistystoimialalla psykososiaalisia palveluja tuottavat perusopetuksessa ja toisella asteella toimivat psykologit ja kuraattorit. Toimintaympäristö on muuttunut myös siksi, että varhaiskasvatus, opetustoimi ja Ammatti-instituutti on yhdistetty sivistystoimialaksi. Myös toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä on merkittävästi uudistettu mm. perusopetuslain osalta ja säädetty kokonaan uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

Kaupunginjohtajan 10.4. 2014 tekemän päätöksen mukaan Turun kaupunkiin perustetaan lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kehittämistyöryhmä, johon nimetään puheenjohtajaksi sivistystoimialan toimialajohtaja Timo Jalonen ja jäseniksi hyvinvointitoimialan palvelujohtaja Sirpa Kuronen, kuntoutumispalvelujen tulosaluejohtaja Jukka Juonen, psykososiaalisten palvelujen johtaja Pentti Tuimala, ehkäisevän terveydenhuollon ylilääkäri Hannele Kallio, varhaiskasvatuksen erityis palvelupäällikkö Anne Luoma, perusopetuksen erityis palvelupäällikkö Tea Kiviluoma ja ammatillisen koulutuksen rehtori Soile Lehto. Lisäksi työryhmä kuuli asiantuntijoina kuraattorien ja psykologien edustajia.

Kaupunginvaltuusto on käsitellyt asiaa uudistamisohjelman käsittelyn yhteydessä 25.8.2014 (asiakohta 48) Mainitun asian osalta todetaan, että ”kaupungin psykologien keskittäminen ja psykososiaalisen työn uudelleen organisointi. Toimivimmat palvelukokonaisuudet ja resurssien tarkoituksenmukainen allokointi. Psykologitoiminnan organisointi johtosääntökäsittelyn yhteydessä.” Asia on tarkoitus tuoda kaupunginvaltuuston käsittelyyn lokakuussa 2014. Odotettava kustannussäästö on 100.000 euroa vuodessa, joka vastaa noin kahta henkilötyövuotta.

Työryhmän tulee antaa esityksensä 31.8.2014 mennessä.

2. Nykyinen toiminta

2.1. Psykososiaaliset palvelut Turun kaupungin organisaatiossa

Psykososiaalisia palveluja annetaan lapsille ja nuorille Turun kaupungin organisaatiossa hyvinvointi- ja sivistystoimialoilla.

2.1.1. Koulukuraattorien tilanne

Koulukuraattorin työssä toimitaan opetus-, sosiaali- ja terveystoimien rajapinnoilla. Sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen on työn olennainen osa.

Oppilaat ohjautuvat koulukuraattorin asiakkaaksi useimmiten käyttäytymiseen liittyvien syiden vuoksi. Näitä ovat poissaolot, koulunkäynnin laiminlyönti, uhmakkuus ja sääntöjen rikkominen, keskittymisvaikeudet, motivaatio-ongelmat ja väkivaltainen käyttäytyminen. Sosiaalisiin suhteisiin liittyviä syitä ovat kiusaamistilanteet ja kaverisuhteongelmat.

Perheeseen liittyviä tulosityitä ovat lasten huoltoon ja kasvatukseen liittyvät asiat, perheen tilanteeseen liittyvät vakavat ongelmat (päihteiden käyttö, perheväkivalta ja mielenterveysongelmat) sekä perherakenteen muutokseen liittyvät asiat. Tunne-elämän vaikeuksista yleisiä ovat oppilaiden ahdistuneisuus ja pelot, masentuneisuus ja alakuloisuus sekä arkuus ja jännittäminen.

Koulukuraattorityössä pyritään asiakkaiden tilanteita jäsentämällä lisäämään heidän voimavarojaan ja etsimään myönteisiä ratkaisuja. Oppilaan opiskelu- ja elämäntilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti sekä yksilö-, perhe- että kouluyhteisön tasolla. Koulukuraattorityössä kiinnitetään huomiota oppilaiden arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin.

Asiakastyössä ensimmäisenä tehtävänä on oppilaan tilanteen kartoitus ja tuen tarpeen arviointi oppilaan ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Koulukuraattori kartoittaa sosiaalisessa selvityksessään oppilaan koulunkäyntiä, opiskelua ja oppimisympäristöä, oppilaan henkilökohtaista toimintakykyä, vointia ja jaksamista, perhe- ja kotitilannetta sekä kaverisuhteita, harrastuksia ja vapaa-ajan viettoa.

Tavoitteena on oppilaan ja perheen voimavarojen ja toisaalta heidän elämässään olevien riskitekijöiden sekä oppilaan tasapainoisen kasvun ja kehityksen esteiden tunnistaminen. Kartoitus ja arviointi tehdään yhteistyössä oppilaan, perheen ja opettajan sekä tarvittaessa muun tukiverkoston, esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yhteisesti sovitaan tavoitteista, toimintatavoista ja vastuunjaosta.

Sosiaaliseen selvitykseen perustuvia jatkotoimia voivat olla koulukuraattorin ohjaus- ja tukikeskustelut oppilaan ja/tai hänen perheensä kanssa, koulunkäyntijärjestelyt (tehostettu tai erityinen tuki) tai oppilaan ja/tai hänen perheensä ohjaaminen koulun omien (esimerkiksi koulupsykologi, kouluterveydenhuolto) tai koulun ulkopuolisten tukitoimien piiriin.

Lapsen tai nuoren koulunkäyntiasioiden ohella vanhemmuutta tuetaan yhteisissä tapaamisissa huoltajien kanssa koululla tai kotona. Koulutapaamisissa mukana on usein myös luokan opettaja tai luokanvalvoja, erityisopettaja tai joku muu oppilashuoltoryhmän jäsen. Tarvittaessa oppilas ja perhe ohjataan jatkotutkimuksiin tai hoitoon koulun ulkopuolelle.

Koulukuraattori toimii usein koulullaan kriisiryhmän jäsenenä ja on suunnittelemassa ja toteuttamassa tarvittavia toimenpiteitä. Koulukuraattori voi myös tukea yksittäistä oppilasta kriisitilanteessa.

Olennainen osa päivittäistä yhteistyötä opettajien kanssa ovat neuvottelut ja konsultti-keskustelut silloin, kun opettaja on huolestunut luokan tai oppilaiden tilanteesta. Kes-

kusteluissa mietitään koulun sisäisiä opetusjärjestelyjä tai muita käytännön ratkaisuja opetuksen tueksi. Samalla arvioidaan oppilaan muuta tuen tarvetta ja suunnitellaan puheeksi ottamista ja tarvittavaa yhteistyötä vanhempien kanssa.

Koulunkäynnin nivelvaiheissa työskentely on tärkeää oppilaan onnistuneen koulupolun turvaamiseksi. Varsinkin yläluokilla opetusjärjestelyjen tarpeen arviointi ja niihin ohjaaminen yhteistyössä perheen ja oppilaan koko tukiverkoston kanssa on osa koulukuraattorin työtä. Tavoitteena on nuoria kokonaisvaltaisesti tukemalla luoda heille edellytyksiä saada päättötodistus ja jatko-opintokelpoisuus.

Turvallisen arjen toteutumista ohjaavat osaltaan poissaoloihin, kiusaamis-, väkivalta-, päihde- ja kriisitilanteisiin laaditut toimintamallit. Koulukuraattori osallistuu niiden laadintaan, päivittämiseen ja soveltamiseen kouluillaan.

Koulukuraattori osallistuu koulun ja kodin yhteistyön suunnitteluun ja toteuttamiseen yhdessä koulun muun henkilökunnan kanssa. Vanhempainryhmiä ja teemallisia vanhempainiltoja toteutetaan resurssien puitteissa vanhempien kasvatustyön tukemiseksi.

Koulukuraattorit toimivat aktiivisesti yhteistyössä muiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden kanssa joko yksittäisen oppilaan ja perheen asioissa tai yleisemmin alueellisia ilmiöitä arvioiden. Alueellisen yhteistyön tavoitteena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, kehittää alueen palveluja sekä ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntymistä. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat lastensuojelu, kasvatus- ja perheneuvola, lasten- ja nuorisopsykiatria, muut sosiaali- ja terveystyöpalvelut, nuorisopalvelut, poliisi, seurakunta sekä kolmas sektori.

Turun ammatti-instituutin kuraattorit työskentelevät opintojen keskeyttämistä ehkäisevällä työotteella ja tukevat opiskelijaa elämän eri osa-alueilla tapahtuvissa muutoksissa. Kuraattorit osallistuvat yhteisölliseen, koulu yhteisön hyvinvointia tukevaan opiskeluhuoltoon. Työn painopisteitä ovat päihteiden käytön, sekä kiusaamisen aiheuttamien haittojen ennaltaehkäisy. Kuraattorit pitävät ryhmän kanssa ilmapiiritunteja, nuorten tarpeista nousevia ”Kotiovi” –ym. kursseja. Kuraattoreilta saa myös yksilöllistä ohjausta itsenäistymiseen liittyvissä taloudellisissa ja muissa asioissa.

2.1.2. Koulupsykologien tilanne

Koulupsykologi on psykologisen kehityksen, psyykkisen hyvinvoinnin ja oppimisen psykologian asiantuntija. Koulussa ja oppilaitoksessa työskentelevä psykologi tarkastelee ilmiöitä psykologian viitekehyksestä yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön ja organisaation näkökulmista.

Koulussa ja oppilaitoksessa psykologin tehtäviin sisältyy mielenterveyttä ja hyvinvointia sekä oppimista ja koulukäyntiä edistävää ja ongelmia ennalta ehkäisevää työtä. Lisäksi työhön sisältyy ratkaisujen etsiminen ja tukitoimien järjestäminen todettujen ongelmien hoitamiseksi tai korjaamiseksi.

Psykologin työskentelyn tavoitteena on edistää oppilaiden psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia yksilönä ja yhteisön jäsenenä sekä tukea oppimistavoitteiden saavuttamista. Käytännössä koulupsykologin tehtävänkuva muodostuu laajasta kokonaisuudesta, johon kuuluu asiakastyötä, konsultaatiota, koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämistä sekä yhteistyötä kotien ja erilaisten sidosryhmien kanssa.

Psykologin yksilö- ja asiakastyö sisältää lapsen ja nuoren kehitykseen, oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvien kysymysten selvittelyn ja arvioinnin. Tähän kuuluu oppilaan tai opiskelijan psykologinen arviointi toimenpiteineen, joita ovat esimerkiksi neuvottelut koulun henkilöstön ja vanhempien kanssa, psykologiset tutkimukset (ml. psykologiset testit) ja lausuntojen laatiminen, tukitoimien ja opetusjärjestelyjen suunnittelu sekä yhteistyö

koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Asiakastyöhön kuuluu myös oppilaiden ja opiskelijoiden yksilöllinen tuki ja ohjaus tunne-elämän kehitykseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai oppimiseen liittyvissä pulmissa. Psykologi tarjoaa konsultaatiota koulun muulle henkilöstölle kuten rehtoreille, kuraattoreille, kouluterveydenhoitajille ja opettajille sekä koulun ulkopuolisille yhteistyötahoille.

Kouluyhteisössä psykologi osallistuu oman erityisalansa asiantuntijana koulun tai oppilaitoksen oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmiin sekä muuhun moniammatilliseen oppilashuollon yhteistyöhön, joka koskee joko yksittäistä oppilasta, luokkaa tai koko kouluyhteisöä. Psykologi osallistuu osaltaan kouluyhteisön yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseen sekä hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen ja seuraamiseen yhteisössä. Koulun kriisiytyä edellyttää psykologista asiantuntijuutta ja osana työtään psykologi tarjoaa psykososiaalista tukea kouluyhteisölle, ryhmille tai oppilaille ja opiskelijoille. Psykologi osallistuu oppilas- ja opiskelijahuollon erilaisten toimintamallien (kuten kouluyhteisön turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat) kehittämiseen ja arviointiin sekä opetussuunnitelmatyöhön.

Psykologi osallistuu kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämiseen niin yksittäisten oppilaiden ja opiskelijoiden, luokan kuin kouluyhteisön tasoilla. Psykologi tarjoaa tukea perheille lapsen tai nuoren kehitykseen, vanhemmuuteen tai perheen ongelmatilanteisiin liittyvissä kysymyksissä. Tarpeen mukaan psykologi ohjaa oppilaan, opiskelijan tai perheen koulun ulkopuolisen tuen piiriin sekä tekee yhteistyötä oppilasta tai opiskelijaa hoitavien tahojen kanssa.

Koulupsykologi tekee moniammatillista yhteistyötä niin kouluyhteisön sisällä kuin koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Psykologin tehtäviin kuuluu myös osallistuminen oppilashuoltotyön ja koulupsykologitoiminnan kehittämiseen sekä muuhun kehittämistoimintaan. Psykologi huolehtii oman ammattitaitonsa ja -käytänteidensä ajantasaisuudesta sekä oman työnsä sisällöllisestä ja menetelmällisestä kehittämisestä.

2.2. Palvelut ikäryhmittäin

Taulukkoon on koottu psykososiaalisen palvelun henkilöstöresurssi ikäkaarimallin mukaan jaoteltuna.

LASTEN JA NUORTEN PSYKOSOSIAALINENTUKI

				
	VAUVASTA ESIKOULUUN	ALA- JA YLÄKOULU	TOINEN ASTE	
Hyvinvointitoimiala	Lastenpsykiatri, erikoistuva Psykologit 14+ 1 erikoistuva (0-18v) + 4 (0 - 6v)	Psykologit 2½ (0 - 12 v)	Psykologit	Psykologit 2 (13 - 18 v)
Sivistystoimiala		Koulukuraattorit 13 Psykologit 18		Kuraattorit 4 Psykologit 5

2.2.1. Alle kouluikäiset

Hyvinvointitoimiala:

Neuvolat

Neuvolalla on kunnan toimijoista parhaat mahdollisuudet alle kouluikäisten psykososiaalisen tuen tarpeen varhaiseen havaitsemiseen. Neuvola tapaa 99 % alle kouluikäisistä lapsista ja heidän perheistään. Neuvolat ovat lähipalvelua. Asiakkaat kokevat neuvolan neutraalina ja leimaamattomana tapaamispaikkana. Yhteys perheeseen syntyy jo raskausaikana. Asetus 338/2011 velvoittaa neuvoloita kiinnittämään entistä laaja-alaisemmin huomiota koko perheen hyvinvointiin ja myös tekemään kotikäyntejä. Asetuksen mukaiset terveystarkastukset antavat mahdollisuuden lapsen kasvun ja kehityksen systemaattiseen seurantaan sekä vanhempien kasvatustyön tukemiseen. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja perheille järjestetään lisäkäyntejä.

Neuvola saa vanhempien suostumuksella varhaiskasvatuksen arvioinnin lapsen kehityksestä käytettäväksi kaikissa määrääkaistarkastuksissa. Varhaiskasvatuksen näkemykset ovat erittäin tärkeitä vanhemmilta saatavan tiedon ja neuvolan tutkimusten ohella lapsen kokonaiskehityksen arvioinnissa. Arviointien taustalla on lastentarhanopettajan tai erityislastentarhanopettajan päivittäinen havainnointi, ja siinä on tarvittaessa käytetty tukena konsultoivaa tai resurssierityislastentarhanopettajaa. Vanhemmat toimittavat puolestaan terveystarkastuksen jälkeen neuvolan palautteen päivähoitopaikkaansa.

Neuvoloiden käytössä on neljä neuvolapsykologia. Toiminta-alueet määräytyvät aiemmin terveystoimessa käytetyn nelialuejaon mukaan. Neuvolapsykologien työn tärkeyttä korostavat niin perusterveydenhuolto kuin varhaiskasvatuskin. Tehtäväkuvauksessa mainittujen tehtävien lisäksi psykologit huolehtivat terveystarkastusten havaintojen perusteella tarpeellisiksi katsotuista tutkimuksista.

Neurolatiimit toimivat lastenneuvoloissa moniammatillisina työryhminä. Alueilla, joissa neuvolatyöryhmät toimivat hyvin, ryhmässä ovat säännöllisesti mukana sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen edustajat, samoin mahdollisuus kasvatus- ja perheneuvolan konsultaatioihin. Ryhmien toiminnassa on kuitenkin alueellista vaihtelua, mikä välittyy niin perusterveydenhuollon kuin varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön näkemyksissä. Neuvolatyöryhmien työ on yksi Hyvinvoiva lapsi ja nuori Kaste -hankkeen kehittämiskohteista.

Kasvatus- ja perheneuvola

Kasvatus- ja perheneuvola antaa pikkulapsivaiheessa perheille apua varhaisen vuoro-vaikutuksen ja vanhemmuuden ongelmiin sekä tukea parisuhteen toimivuuteen ja perheen muutostilanteisiin. Perhekohtaisen työn lisäksi palveluihin kuuluvat mm. äiti –vauva -psykoterapiaryhmät ja ”Ihmeelliset vuodet” vanhempainryhmät käytöshäiriöisten ja yli-viikkaiden 3-10 -vuotiaiden lasten vanhemmille, Tahdolla ja taidolla –ryhmät ja Eroneuvo –ryhmät. Kasvatus- ja perheneuvolan palveluja voivat käyttää alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten perheet.

Asiakkaat voivat hakeutua palveluun omatoimisesti tai ohjautuvat palveluun neuvolan, neuvolapsykologien, varhaiskasvatuksen, koulun, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon tai sosiaalityön kautta. Kasvatus- ja perheneuvola tekee yhteistyötä lastenneurologisen yksikön kanssa, jonka tiimissä on mukana kaksi kasvatus- ja perheneuvolan psykologia. Kasvatus- ja perheneuvola antaa varhaiskasvatukselle konsultaatioita. On mahdollista, että lasten-suojelun sijaishuollon muuttuminen perhehoitopainotteisemmaksi tuo asiakkaita aikaisempaa enemmän myös sijaisperheitä. Syynä tähän on se, että sijaisperheitä pyritään saamaan Turusta ja lähikunnista, jolloin käytetään Turun tai lähikuntien palveluita.

Neuvolan ja kasvatus- ja perheneuvolan yhteistyön haasteena on, miten alle kouluikäiset lapset saataisiin tarvittaessa kasvatus- ja perheneuvolan palveluiden piiriin nykyistä joustavammin ja nopeammin.

Sivistystoimiala:

Varhaiskasvatus on neuvolan ohella merkittävä toimija lapsen tuen tarpeen varhaisessa havaitsemisessa sekä tärkeä toimintaympäristö tukitoimille. Henkilöstön pedagogiset havainnot ja arviointi tulisi ottaa entistä vahvemmin huomioon ennen kaikkea varhaisen tuen arvioinnissa ja arvioitaessa lasten kouluvalmiutta. Varhaiskasvatus tarvitsee erityisesti haastavien lasten kanssa työskentelyyn tukea ja säännöllistä konsultaatiota kasvatus- ja perheneuvolalta, lastenneurologiselta yksiköltä sekä myös lasten psykiatrialta.

Erillistä kouluvalmiusarviointia vaativien lasten määrä on selvästi vähentynyt ja niitä tehdään nykyään todella vähän. Varhaiskasvatus pystyy nykyisin hyödyntämään aikaisempaa paremmin omia arviointejaan lapsen kehityksestä ja kouluvalmiudesta. Perusopetus on myös kehittänyt toimintaansa siten, että alkuopetuksella voidaan aikaisempaa tuntuvasti paremmin vastata lasten yksilöllisiin tarpeisiin.

2.2.1. Peruskouluikäiset ja nuoret

Sivistystoimiala:

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki koskee esiopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja

ammattillista opetusta. Lain asettamat tavoitteet toteutuvat Turussa varsin hyvin lukuun ottamatta esiopetusta ja lukiokoulutusta.

Lukuvuonna 2014-2015 perusopetuksessa on 13 koulukuraattoria, joista kaksi on palkattu määräaikaikäisillä opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä määrärahoilla. Psykologeja on 15, joista kolme on palkattu em. rahoituksella.

Esiopetuksessa ei tällä hetkellä ole lainkaan oppilashuoltohenkilöstöä. Palvelut on saatu osin perusopetuksesta ja hyvinvointitoimialalta.

OPPILASMÄÄRÄ TURUN KAUPUNGIN PERUSKOULUISSA 20.9.2013

Esiopetus	1525
Perusopetus vl 1-9	12783
Lisäopetus	49
Yhteensä	14357

Lisäksi Steiner-koulussa on 195 oppilasta ja Turun normaalikoulussa 617 oppilasta.

Perusopetuksessa on siirrytty uuteen toimintamalliin, jossa tuen tarve arvioidaan ensisijaisesti pedagogisista lähtökohdista. Hallinnon tarvitsemien psykologisten tutkimusten merkitys on vähenemässä.

Turun kaupungin lukiokoulutuksessa on kaksi psykologia ja Turun Ammatti-instituutissa on kolme psykologia ja kaksi kuraattoria.

Kaupungin ylläpitämisissä lukioissa on yhteensä 3460 opiskelijaa ja Turun normaalikoulun lukiossa 250 opiskelijaa.

Turun Ammatti-instituutissa on 4300 opiskelijaa ja muissa turkulaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa on 1150 opiskelijaa.

Yhteensä nuorisosaasteen oppilaitoksissa on 9160 opiskelijaa.

Hyvinvointitoimiala:

Kouluterveydenhuolto tavoittaa kaikki peruskouluikäiset lapset ja nuoret ja toimii kouluilla osana oppilashuoltoa ja kouluyhteisöä. Opiskeluterveydenhuolto jatkaa kouluterveydenhuollon työtä toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa. Terveystarkastusten ajankohdat ja sisällöt, velvoittamalla tarjoamaan erityistä tukea tarvitseville lapsilla ja nuorille sekä heidän perheilleen tukea ja tarvittaessa hoitoa. Kouluterveydenhuollon laajoissa tarkastuksissa ei keskitytä vain oppilaaseen vaan niissä kiinnitetään huomiota koko perheen hyvinvointiin. Myös vanhempien kasvatustyön tukeminen on yksi kouluterveydenhuollon lakisääteisistä velvoitteista. Työote on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja toisaalta mahdollisten ongelmien varhaiseen havaitsemiseen tähtäävää. Yhteisöllisen oppilashuollon ja koulun avuksi kouluterveydenhuollolta edellytetään luokka- ja koulukohtaisten yhteenvetojen laatimista laajoista terveystarkastuksista.

Terveystarkastajat toimivat kouluilla koulun oppilasmäärästä riippuen joko koko- tai osaaikaisesti. Lääkäri on terveydenhoitajan työpari ja työskentelee koululla omien työtehtäviensä perusteella osa-aikaisesti.

Tämän päivän koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kaikille tarjottavissa universaaleissa palveluissa huomioidaan oppilaan ja opiskelijan terveyttä ja hyvinvointia monesta eri näkökulmasta. Psykososiaalinen kehitys ja hyvinvointi ovat aiempaa enemmän painottuneet terveystarkastusten sisällöissä. Laajan terveystarkastuksen tavoitteena on kokonais kuvan muodostaminen lapsen tai nuoren, vanhempien ja perheen tilanteesta. Kokonaiskuva perustuu lapsen tai nuoren ja vanhempien näkemyksiin, terveydenhoitajan ja lääkärin tutkimuksiin ja

haastatteluun sekä opettajan näkemyksiin. Mikäli oppilas tai opiskelija on erityisen tuen, terapian tai hoidon piirissä, huomioidaan näihin osallistuvien ammattilaisten näkemykset kokonaisarvion ja jatkosuunnitelman laatimisessa. Tavoitteena on löytää ne lapset ja nuoret sekä perheet, jotka tarvitsevat lisätukea ja ohjausta. Erityisen tuen tarpeessa oleville järjestetään lisäkäyntejä ja tarvittaessa heidät ohjataan muualle tutkimuksiin ja hoitoon.

Koulupsykologit ja -kuraattorit ovat kouluilla tärkeitä yhteistyökumppaneita. Viime vuosina ongelmana on ollut, että kaikilla kouluilla tähän yhteistyöhön ei ole ollut mahdollisuutta. Sautamaton yhteistyö oppilas- ja opiskelijahuollon ammattilaisten välillä on ehdoton edellytys sekä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten auttamiselle että koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Juuri voimaan tullut uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki antaa tälle työlle strukturoidummat ja suunnitelmallisemmat puitteet.

Kasvatus- ja perheneuvola palvelee myös kouluikäisiä ja heidän perheitään 18-ikävuoteen saakka. Peruskoulun päättäneet nuoret, jotka eivät ole missään oppilaitoksessa, saavat tarvitsemiaan psykososiaalisia palveluja aikuisten palvelujärjestelmän mukaisesti terveysasemien kautta. Merkittävää tukea nuorten aikuistumiselle annetaan sosiaalityössä ja työllistymispalvelujen Koho-toiminnassa.

Merkittävä erityisryhmä ovat sijaishuollon palvelujen piirissä olevat lapset ja nuoret. Työryhmän aikaisemmassa esityksessä mukana olivat myös sijaishuollon kolme psykologia, joiden hallinnollista siirtämistä sosiaalityöstä kuntoutumispalvelujen tulosalueelle työryhmä esitti. Tällöin hyvinvointitoimialan kaikki psykologit olisivat keskitetty yhden ammatillisen johdon alaisuuteen. Muutosta ei ole toistaiseksi toteutettu, joten tilanne ja myös aiemmin siirtoa puoltaneet argumentit ovat ennallaan. Sijaishuollon psykologit ovat vastustaneet siirtoa. Perusteluna on ollut epäily siitä, että heidän työpanoksensa ei jatkossa kohdentuisi lastensuojeluun. Toiminnallisena tavoitteena muutoksessa on kuitenkin turvata erityisesti vastaanottokotien psykologityön saatavuus. Lakkatie erityislastenkodin psykologitarpeeseen vastaaminen ja muiden lastenkotien tarvitseman psykologityön vaatima resurssi selvitetään osana hallinnollista siirtoa. Ongelmana on psykososiaalisen tuen jatkuminen nuoren siirtyessä jälkihuoltoon, yleisimmin täyttäessään 18 vuotta.

2.3. Taloudellinen ja toiminnallinen ympäristö

2.3.1. Taloudelliset vaikutukset

Vuoden 2013 tilinpäätöksen mukaan psykologitoiminnan kustannukset olivat perusopetuksessa 563.000 euroa, lukiokoulutuksessa 85.000 euroa ja ammatillisessa koulutuksessa 153.000 euroa eli yhteensä 801.000 euroa.

Kuraattoritoiminnan osalta vastaavat kustannukset ovat perusopetuksessa 629.568 euroa ja ammatillisessa koulutuksessa 129.380 euroa. Lukiokoulutuksessa kuraattoritoimintaa ei ole. Kokonaiskustannukset ovat 758.948 euroa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki on tullut voimaan 1.8. 2014. Uusi laki on lisännyt järjestämisvastuuta myös muihin Turun kaupungin alueella toimiviin oppilaitoksiin, jotka eivät ole Turun kaupungin ylläpitämiä. Tämä on lisäämässä kaupungin kustannuksia noin 400.000 euroa.

Vuoden 2015 talousarvioesitykseen kokonaiskustannuksiksi on arvioitu psykologitoiminnan osalta xxxxx euroa ja kuraattoritoiminnan osalta xxxxxx euroa.

Mikäli toiminnan siirtoon päädyttäisiin, tulisi vastaavat määrärahat siirtää toimialalta toiselle tai ottaa muulla tavoin huomioon talousarvion valmistelun yhteydessä.

2.3.2. Tietojärjestelmät

Aura on koulupsykologien ja -kuraattorien asiakastietojärjestelmä, jolla voidaan kirjata asiakkaisiin ja niiden asiakkuuksiin liittyviä tietoja sekä hallinnoida asiakastyöhön liittyviä asiakirjoja. Aura on perusopetukseen asiakasyhteistyössä toteutettu itsenäinen selain-pohjainen järjestelmä, jossa tietokanta on keskitetty ja käyttö tapahtuu hajautetusti. Auran oppilasrekisteri voidaan muodostaa poimimalla tietoja kunnan omasta opiskelijarekisteristä.

Aura palvelee myös erilaisia tilastointitarpeita. Eri oppilaitosten ja koulutusyksiköiden tiedot ovat vertailukelpoisia ja helposti tilastollisesti käsiteltävissä, koska monet Auraan syötettävät tiedot perustuvat valmiisiin luokituksiin eli koodistoihin. Tiedot valitaan valmiista valikoista esim. yhteydenoton syy, työn kohteet, tapahtumat ja toimenpiteet. Tietojen arkaluontoisuuden ja henkilön yksilönsuojan vuoksi Auran tietoturvalle on asetettu tiukat erityisvaatimukset. Järjestelmä on suojattavissa verkossa toimivalla SSL-tietoliikenteen suojauksella. Käyttäjäkohtaisesti järjestelmän käyttöä rajataan myös roolin ja oppilaitosten avulla sekä tehtävien mukaisilla tarkemmilla käyttöoikeuksilla. Ensiarvoisen tärkeänä asiana on huomioitu myös salassapitovelvollisuus.

Toisen asteen oppilaitoksissa työskenteleville psykologeille ja kuraattoreille vastaavat toiminnallisuudet opiskelijahuoltotyöhön tarjoaa AmmAura-sovellus.

Pegasos on Turun hyvinvointitoimialalla ja työterveyshuollossa käytössä oleva potilastietojärjestelmä. Vastaava järjestelmä on käytössä esimerkiksi Tampereella. Turun potilastietojärjestelmä liitetään valtakunnalliseen Kanta-järjestelmään vielä tämän vuoden aikana, mikä helpottaa tiedonkulkua potilaan hoitoon osallistuvien välillä sekä mahdollistaa potilaan pääsyn omiin tietoihinsa.

Pegasos sisältää varsinaisen potilaskertomuksen lisäksi mm. kalenterin, lähete- ja ajanvarausjärjestelmän, elektronisen postin ja kuntalaskutuksen mahdollistavan tilastoinnin. Kirjautuminen järjestelmään tapahtuu helposti TEON toimikortin avulla. Toimikortti on lailistetulle terveydenhuollon ammattihenkilölle myönnetty henkilökohtainen kuvallinen ja si-rullinen kortti.

Hyvinvointitoimialalla psykologit käyttävät sijoituspaikkansa mukaisesti psykiatrisen erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon tai kasvatus- ja perheneuvolan Pegasosta. Käyttäjryhmien Pegasos-sovelluksissa on eroja, jotka palvelevat perustehtävää. Nime-tyt psykologit toimivat vastuuhenkilöinä, jotka perehdyttävät uusia työntekijöitä ja viestit-tävät kehitystarpeista järjestelmän pääkäyttäjille.

Kaikissa sovelluksissa on psykologeille omat kertomuslehdet. Nämä tulevat kehittymään Kanta-järjestelmää palveleviksi. Kalenterin käyttöä ja ajanvarausta varten on luotu psy-kologyötä palvelevat aikatyypit. Asiakkaan lupa -toiminnolla on mahdollista päästä poti-laan toisella sovellusalueella oleviin tietoihin, mikäli katseluoikeutta on rajattu sovellusten välillä. Tämä ei kuitenkaan koske niitä kasvatus- ja perheneuvolan Pegasoksen sisältä-miä asiakastietoja, jotka kuuluvat sosiaalilainsäädännön alaisiin asiakasrekisteritietoihin. Elektroninen posti mahdollistaa tietosuojavaatimukset täyttävän viestinnän.

Psykologipalvelut on tuotteistettu yhdenmukaisesti ja palvelutuotteet on nivelletty hintoi-neen Pegasokseen. Tilastointi mahdollistaa palvelutuotannon kuvaamisen, jota voidaan hallinnollisen raportoinnin lisäksi käyttää palautejärjestelmänä työntekijöille sekä hyödyn-tää toiminnan ja laadun kehittämisessä. Tilastointi mahdollistaa myös helppokäyttöisen ajantasaisen kuntalaskutuksen

Vaikka Aura ja Pegasos järjestelmillä on toiminnallisia eroja, on selvää, että molemmat järjestelmät ovat käyttökelpoisia tarkoitukseen. Lisäksi on huomattava, että tietojärjestel-

missä muutostahti on siinä määrin ripeä, että vuosikymmenen kuluttua käytössä voi olla kokonaan uusi järjestelmä.

2.3.3. Hyvinvointitoimialan organisaatiomuutos

Hyvinvointitoimialan organisaatiota uudistetaan kaupunginhallituksen päätöksen 16.6.2014 § 265 mukaisesti. Muutoksella tavoitellaan nykyistä asiakaslähtöisempiä palveluprosesseja, toiminnan vaikuttavuutta, taloudellista tehokkuutta sekä valmiutta vastata käynnissä oleviin sosiaali- ja terveysalaa koskeviin laajoihin valtakunnallisiin uudistuksiin ja lakimuutoksiin. Samalla yksinkertaistetaan hallinnon rakenteita.

Hyvinvointitoimialalle syntyy muutoksessa perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualue, johon kootaan sosiaalityön palvelut, neuvola, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto, psykososiaaliset palvelut sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Palvelualue kattaa jatkossa pitkälti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevat, ehkäisevät palvelut sekä korjaavista palveluista erityisesti lastensuojelun. Kokonaisuus antaa edellytykset kehittää lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin nykyistä paremmin vastaavaa tukea ja palvelua. Jatkossa aikaisempaa suurempi osa kehittämistyöstä voidaan tehdä palvelualueen sisällä. Kehittämisyhteistyö muiden toimijoiden kanssa pystytään samoin kytkemään laajempaan palvelukokonaisuuteen.

3. Havaitut ongelmakohdat

3.1. Rajapintaongelmat

Palvelujen nykytilan kuvauksen pohjalta työryhmä kartoitti psykososiaalisten palvelujen ongelmakohtia käyttäen ikäkaaritarkastelua. Haasteellisempia ovat nivelkohdat, joka liittyvät:

1. siirtymiseen neuvolasta kouluterveydenhoitoon
2. siirtymiseen kouluterveydenhuollossa oppilaitosyksiköstä toiseen
3. siirtymiseen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen
4. siirtymiseen perusopetuksesta nuorisoasteelle
5. siirtymiseen nuorisoasteelta ja opiskelijaterveydenhuollosta aikuisväestölle tarkoitettuihin palveluihin.

Toinen ulottuvuus syntyy kun lapsi tai nuori siirtyy yleisestä palveluntarpeesta tehostettuun tai hyvin erityiseen palvelutarpeeseen. Muutos edellyttää pahimmillaan monien kaupungin ja sairaanhoitopiirin organisaatioon liittyvien rajojen ylittämistä.

3.2. Tiedon välittymiseen liittyvät ongelmat

Tiedon välittämisessä on ongelmia lasten ja nuorten psykososiaalisissa palveluissa ja myös peruspalveluissa, esim. neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä. Asiaan kiinnitettiin huomiota edellisessä työryhmäraportissa ja samat ongelmat ovat nousseet esille Hyvinvoiva lapsi ja nuori –hankkeen työskentelyssä. Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tiedonsiirtoa haluttiin systematisoida niin, että lausunnot siirtyisivät virkamiestyönä ja vanhempien suostumuksella. Neuvolatyöryhmien toiminnassa on alueellisia eroja ja tiedon siirtymisen ongelmat liittyvät paljolti siihen, miten säännöllisesti ja laajalti ryhmiin osallistutaan. Kouluterveydenhuolto ei ole aina tietoinen lapselle tehdystä kouluvalmius-tutkimuksesta.

Lähetekäytännöissä on puutteita. Lähettävä taho ei saa systemaattisesti lausuntoa tehdystä tutkimuksesta eikä niin ollen pysty ottamaan niitä perustason työssä huomioon.

Tiedon välittämisen ongelmat liittyvät osin erilaisiin tietojärjestelmien, jotka eivät keskustele keskenään, osin tiedon siirtoa rajoittaviin tietosuojamääräyksiin sekä yhteistyön ja verkostotyön puutteisiin. Psykososiaaliset palvelut, neuvola ja koulu- sekä opiskeluterveydenhuolto käyttävät Pegasos-järjestelmää, perusopetuksen koulukuraattorit ja koulupsykologit ja lukion psykologit käyttävät Aura-järjestelmää, kuraattorit kirjaavat tiedot omiin asiakastietodokumentteihinsa. Psykologit ovat Valviran hyväksymiä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Pegasoksen kattavalla käytöllä pystyttäisiin poistamaan merkittävä osa tutkimuksiin ja lausuntoihin liittyvistä tiedonsiirto-ongelmista.

Koulupsykologit vastustavat Pegasokseen siirtymistä. Ongelma voidaan koulupsykologien näkemyksen mukaan ratkaista tarkentamalla ohjeistusta siitä, miten tietojen kulusta perheiden luvalla huolehditaan. Tietojärjestelmän muutokseen ei nähdä syytä, koska Aura-ohjelma on kehitetty nimenomaan koulupsykologin työn seurantaan ja tilastointiin. Osa tiedosta muodostuu suorasta asiakastyöstä ja osa muusta koululla tapahtuvasta työstä. Tampereella on selvitetty Pegasoksen käyttöä koulupsykologeilla ja tultu tulokseen, että Aura soveltuu tarkoitukseen paremmin. Helsingissä Aura-järjestelmä koettu on hyväksi, se on käytössä eikä asiakastietojärjestelmän muuttamisesta ole keskusteltu.

4. Työryhmän esitykset

4.1. Psykososiaalisten palvelujen organisoiminen

Työryhmän mielestä on olemassa kolme vaihtoehtoista päämallia.

4.1.2. I MALLI:

Tilanne hyvinvointitoimialalla ja sivistystoimialalla jatkuu pääpiirteissään ennallaan ja muutokset koskevat joitakin henkilöitä ja liittyvät varsin arkipäiväisiin toiminnallisiin muutoksiin. Nykyinen tulosalueisiin pohjautuva malli ei mahdollista toimivaa varahenkilöjärjestelmää eikä muutenkaan resurssien tehokasta käyttöä.

4.2.2. II MALLI

Toiminta organisoidaan uudestaan toimialojen sisällä eikä henkilöstöä siirretä toimialojen välillä.

Sivistystoimiala perustaa yhteiseen hallintoon oppilas- ja opiskelijahuoltoyksikön, johon siirretään kaikki tulosalueiden kuraattorit ja psykologit määrärahoineen. Yksikkö määrää toimialajohtajan alaisuuteen ja yksikölle tulee oma esimies. Yksikkö vastaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanosta esiopetuksessa, perusopetuksessa ja nuorisosaatteella. Rekisterijärjestelmäksi valitaan nyt käytössä oleva Aura, jonka toiminta kattaa jatkossa myös Ammatti-instituutin. Järjestely ei lisää henkilötyövuosia ja on kustannusneutraali. Asian varjopuolena on, että toiminta keskitetään yhteisen hallinnon tulosalueelle, jolloin oppilas- ja opiskelijahuolto voidaan helposti asiaa heikommin tuntevien taholta määritellä hallinnoksi.

Hyvinvointitoimialalla keskitetään lasten ja nuorten palvelut yhteen kokonaisuuteen toimialan organisaatiouudistuksen yhteydessä.

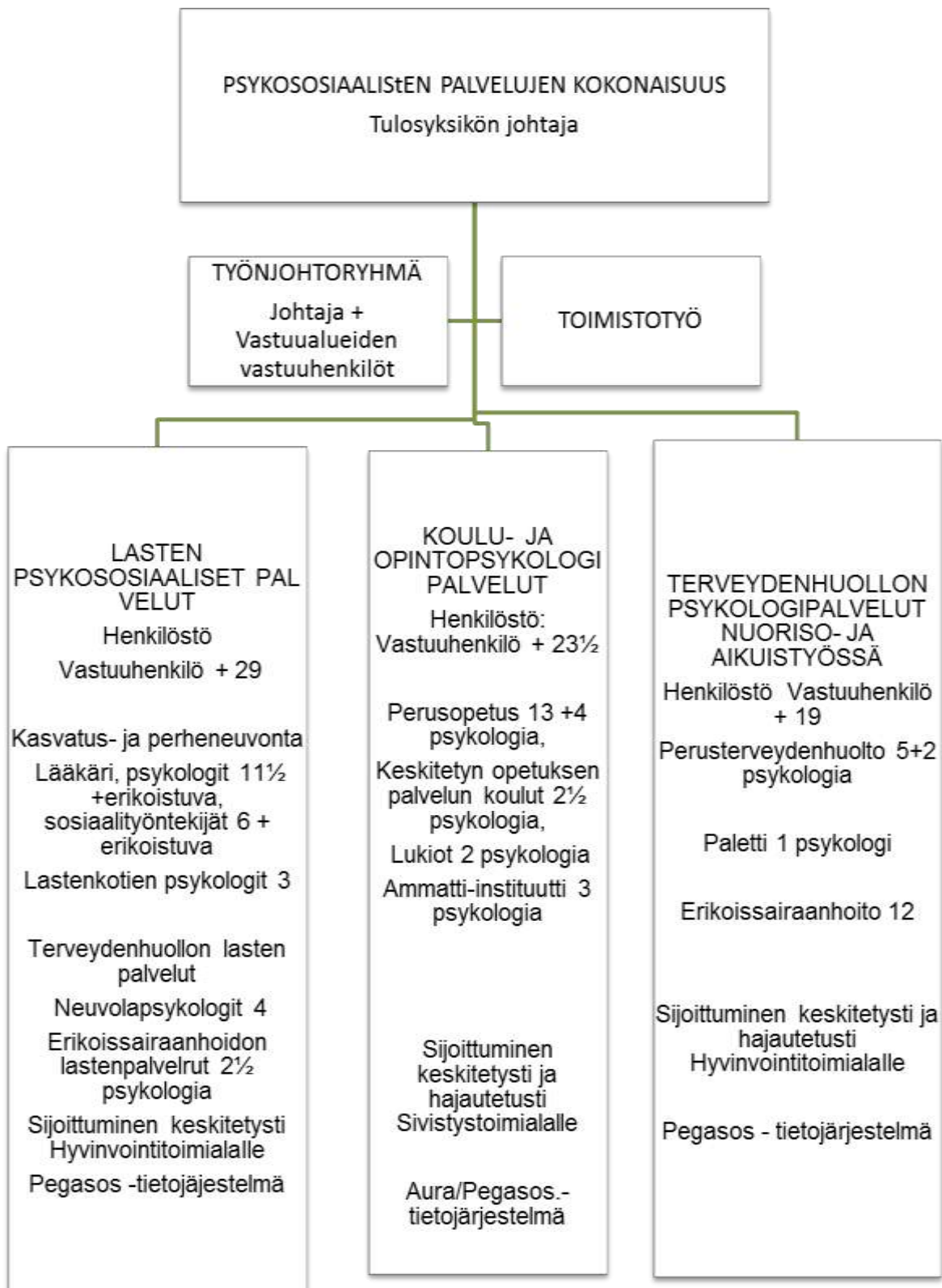
4.2.3. MALLI III

Koulukuraattorit ja koulupsykologit siirretään sivistystoimialalta hyvinvointitoimialalle. Koulupsykologit on määritelty kuuluvaksi terveydenhoidon ammattihenkilöstöön. Hyvinvointitoimialalla on runsaasti lasten ja nuorten vastaavia palveluita, jolloin toiminnasta on odotettavissa synergiaetuja ja ikäkaariajattelu ja kokonaisvastuu korostuvat aiempaa paremmin. Hyvinvointitoimialan tietojärjestelmät saadaan siirron seurauksena tehokkaammin hyödynnettyä ja kokonaisvastuu lasten ja nuorten palveluista saadaan aiempaa paremmaksi.

Siirto edellyttää, että edellä kuvatut taloudelliset ja henkilöstöresurssit siirretään sivistystoimialalta hyvinvointitoimialalle.

Lisäksi voidaan esittää mallien II ja III yhdistelmä, jossa psykologit siirtyvät hyvinvointitoimialalle, mutta kuraattorit eivät siirry. Psykologien siirtoa puoltaa se, että hyvinvointitoimialalla on muitakin samalla tehtäväkuvalla olevia henkilöitä. Kuraattorin tehtäväkuvaa tekeviä henkilöitä on ainoastaan sivistystoimialalla.

Palveluiden uudelleen organisoiminen hyvinvointitoimialalla

Kuvio 2. Ehdotus psykososiaalisten palvelujen kokonaisuudeksi

4.2. Työryhmän ehdotus

Työryhmä esittää, että toteutetaan mallin II ja III yhdistelmä, jossa psykologit siirretään hyvinvointitoimialalle vakansseineen ja määrärahoineen perustettavaan yksikköön ja kuraattorit siirtyvät sivistystoimialalle perustettavaan uuteen yksikköön. Asiaa voidaan perustella seuraavasti:

- Palkkakilpailua ei synny toimialojen välillä
- Ammatillisen kehittymisen mahdollisuudet ovat paremmat muun psykologitoiminnan yhteydessä (kollegiaalinen tuki, ammatillinen työnjohto, yhteiset koulutukset, saatavuuden parantuminen ja työnkiertomahdollisuus)
- Työkuorma (työn mitoitus ei ole kiinni hallinnollisesta sijainnista, sijaisjärjestelyt hoituvat paremmin isossa yksikössä)
- Toiminnan tehostaminen: kaupunginvaltuusto asettanut 100.000 euron vuotuisen säästötavoitteen.
- Koululaisen tuen ja hoidon prosessi
 - siirto ei vaaranna palvelun saantia koululla, OHL
 - siirto ei poista psykologia kouluyhteisöstä, OHL
 - tuki- ja hoitoprosessin kokonaisuus saadaan paremmin haltuun
 - hyton vaativan hoidon ammattilaiset tuomassa menetelmällistä tukea
 - palveluprosessi katkeaa koulun alkaessa niillä lapsilla, joiden psykososiaalisen tuen tarve on havaittu jo neuvola aikana – psykologien tiedon siirtyminen päättyy
- Tehtävä terveydenhuollon ammattilaisena (kirjaaminen, potilasrekisteri ja tietojen yhteiskäyttö)
- Uuden oppilashuoltolain mukaiset tehtävät, koulun yhteisöllisen hyvinvoinnin tukemiseen (pyritään pois yksilötyöstä yhteisölliseen tukemiseen, psykologien hoitotakuu kirjattu tässä laissa ensimmäisen kerran)
- Koulupsykologisen työn erityisluonne (myös muilla psykologian toiminta-alueilla oma erityisluonteensa, ei ole ollut este toimimiselle yhdessä yksikössä)
- Koulukuraattorien siirtämättä jättämistä perustellaan siten, että hyvinvointitoimialalla ei ole sellaista viiteryhmää, jossa olisi saatavissa synergiaetuja.